

РОЗДІЛ 8

КРИМІНАЛЬНЕ ПРАВО ТА КРИМІНОЛОГІЯ; КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО

УДК 343.36

СУБ'ЄКТИВНІ ОЗНАКИ РОЗГОЛОШЕННЯ ДАНИХ ОПЕРАТИВНО-РОЗШУКОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ, ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

SUBJECTIVE FEATURES OF DISCLOSURE OF DATA OF OPERATIONAL-SEARCH ACTIVITY OF THE PRE-TRIAL INVESTIGATION

Бражник А.А.,
к.ю.н., асистент кафедри
кримінального та адміністративного права і процесу
*Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого*

Стаття присвячена дослідженню ознак суб'єктивної сторони розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, аналізується вина (її форма, вид та зміст). Крім того, наводиться актуальність криміналізації корисливого мотиву як кваліфікуючої ознаки за ст. 387 КК України.

Ключові слова: розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування, слідча таємниця, вина, умисел, корисливий мотив.

Статья посвящена исследованию признаков субъективной стороны разглашения данных оперативно-розыскной деятельности, предварительного расследования, анализируется вина (ее форма, вид и содержание). Кроме того, указывается актуальность криминализации корыстного мотива в качестве квалифицирующего признака по ст. 387 УК Украины.

Ключевые слова: разглашение данных оперативно-розыскной деятельности, предварительного расследования, следственная тайна, вина, умысел, корыстный мотив.

The article is devoted to the study of the signs of the subjective aspect of the disclosure of data of operational and investigative activities, pre-trial investigation. The author points to the inextricable connection of the external side of the crime with its internal side. He analyzes the established in the science of criminal law views on understanding of guilt, its forms, types, content, essence and degree. He investigates scientific positions on possible forms of guilt, in the presence of which there may be a criminal prosecution of the disclosure of data operational and investigative activities of the pre-trial investigation. He consequently, starting with the analysis of the forms of guilt and ending with its views that criminal disclosure of data of operational-search activity of the pre-trial investigation can be recognized only if it is committed with direct intent. In general, the direct intent when disclosing the data of operational-search activity of the pre-trial investigation, he defines as an awareness of the person's social danger and wrongfulness disclosure of data of operational-search activities or pre-trial investigation and the desire to make them disclosure. Then he discovers the content of direct intent. In particular he indicates that its intellectual trait consists in the perceived objective features of the accomplished (time, situation, content of the information transmitted etc.), as well as in the presentation of the person about his social significance, which finds its manifestation in social danger. When such disclosure necessarily takes place and awareness of the fact of violation of the prohibition (individually defined or regulated), that is, the awareness of the wrongfulness of his act. Persons who have been warned in writing about the obligation not to disclose the investigative secrets under threat of criminal punishment are fully aware that, by disclosure of such information, they thereby violate an individually determined prohibition.

Subjects for Part 2 of Art. 387 of the Criminal Code, secrecy of the data of pre-trial investigation for which they are official duty, violate the regulatory prohibition. Volitional sign of direct intent when disclosing the data of a pre-trial investigation is that the person directs his mental efforts to implement a concrete action (in our case, to commit a disclosure), that is, he wants to commit it.

The author proves the relevance of the criminalization of mercenary motive as a qualifying trait for art. 387 of the Criminal Code of Ukraine. Under the latter he suggests to understand the person's aspiration as a result of disclosure of data of operative-investigative activity or pre-trial investigation to satisfy the individual need for the acquisition of property, property rights or exemption from property obligations or reduction of ordinary and necessary if the appropriate circumstances of personal expenses at the expense of another person.

Key words: disclosure of data of operative-search activity, pre-trial investigation, investigative secrecy, fault, intent, selfish motive.

У науці кримінального права про розголошення слідчої таємниці згадується майже завжди у межах узагальнених досліджень питань відповідальності за вчинення злочинів проти правосуддя. Аналізу підстави кримінальної відповідальності за розголошення кримінально-значимої інформації або окремих її аспектів у своїх роботах приділяють увагу такі вчені, як: М. І. Бажанов, В. І. Борисов, З. А. Загінєй, В. І. Тютюгін, М. І. Хавронюк та ін. Разом із тим, майже в усіх роботах питання відповідальності за розголошення даних оперативно-розшукової діяльності розглядаються побіжно або ж в контексті основної теми. Відтак актуальність проведення детальних досліджень як підстави цього складу злочину в цілому, так і окремих його складових не втрачає своєї актуальності.

У рамках суб'єктивної сторони злочину традиційно виділяють такі ознаки, як вина, мотив і мета, які у су-

купності і складають зміст цього елементу складу злочину.

Вина є однією з фундаментальних категорій кримінального права. Прямим підтвердженням цього слугує те, що, по-перше, у визначенні самого злочину (ч. 1 ст. 11 КК України) міститься вказівка на ознаку винності, по-друге, одним із принципів вітчизняного кримінального права є принцип відповідальності лише за наявності вини. Відповідно до сучасної доктрини кримінального права злочин розглядається як явище, що включає в себе як об'єктивну, так і суб'єктивну складові. Ознака ж винності як стрижнева ознака суб'єктивної сторони покликана відобразити внутрішню сутність злочину, яка полягає у психічному ставленні особи до вчинюваної дії чи бездіяльності та її наслідків. Установлення саме цієї ознаки дозволяє уникнути об'єктивного ставлення в кримінальному праві,

тобто випадків притягнення осіб до кримінальної відповідальності за відсутності вини.

У науці кримінального права сформульовані певні вимоги, які прямо впливають із принципу суб'єктивного ставлення. Так, по-перше, до кримінальної відповідальності може бути притягнена лише особа, яка винна у вчиненні злочину, тобто, така особа, що вчинила його умисно або з необережності. По-друге, особа, винна у вчиненні злочину, підлягає кримінальній відповідальності і може бути звільнена від неї лише у випадках і в порядку, що передбачений кримінальним законом. По-третє, будь-які об'єктивні обставини злочину можуть впливати на відповідальність суб'єкта лише за умови, якщо вони охоплювалися його виною. По-четверте, міра кримінальної відповідальності визначається, поряд з іншими обставинами, ступенем вини особи, що вчинила злочин [1, с. 16]. Дотримання цих вимог дозволяє вести мову про реалізацію принципу відповідальності особи лише за наявності вини і є передумовою реалізації інших принципів кримінального права.

Визначення вини як ознаки суб'єктивної сторони надається у ст. 23 КК України. Соціально-правова ж її природа розкривається за допомогою таких категорій, як зміст, форма, соціальна сутність, ступінь, які у своїй сукупності визначають троїсту сутність вини як психологічного процесу, соціально-політичного явища і юридичної категорії.

Зміст вини складають свідомість і воля, які є елементами вини як психічного ставлення, або ж інтелектуальний та вольовий елементи. У визначеннях конкретних видів вини відображається співвідношення цих двох складових.

Форма вини визначається закріпленим у законі співвідношенням психічних елементів (свідомості та волі), що утворюють зміст вини, тобто відмінностями в інтенсивності та визначеності інтелектуальних і вольових процесів, що відбуваються у психіці суб'єкта злочину. У залежності від цього традиційно виділяють такі форми вини, як умисел та необережність, які є узагальненими поняттями двох пар видів вини. На відміну від КК 1960 р., зараз у законі закріплені всі чотири види вини окремо один від одного, які визначають, відповідно прямий і непрямий умисел (ч. 2 та ч. 3 ст. 24 КК України) та злочинну недбалість і злочинну самовпевненість (ч. 2 та ч. 3 ст. 25 КК України). Тут можна погодитися з тим, що поза визначеними в законі видами вина відсутня [2, с. 18]. Вважаємо, що намагання розширити перелік видів вини призведе лише до плутанини і безладу у системі побудови структурних елементів суб'єктивної сторони складу злочину.

Соціальна сутність вини полягає у зневажливому ставленні особи до суспільних відносин, що поставлені під охорону кримінального закону. О. І. Рарог зазначав, що соціальна сутність вини становить негативне (за наявності умислу) або зневажливе чи недостатньо уважне (за наявності необережної форми вини) психічне ставлення до основних соціальних цінностей, що виявилось у конкретному злочинному діянні [2, с. 22].

Під ступенем вини пропонують розуміти кількісну характеристику вини [3, с. 48] або ж інтенсивність психічного ставлення до вчинюваного [4, с. 80]. Зазначимо, що у діючому законодавстві України містяться посилення на «ступінь вини» (наприклад, відповідно до ч. 2 ст. 137 Кримінально-виконавчого кодексу України має бути встановлений ступінь вини, має враховуватися ступінь вини і відповідно до ст. 87 Закону України «Про судову систему та статус суддів»). Разом із тим, у самому Законі відсутнє визначення цього поняття, окрім того, і Пленум Верховного Суду України у своїх постановках не дає роз'яснень його змісту. З огляду на це, вважаємо, існує нагальна потреба у визначенні цього поняття у відповідних актах.

Слід звернути увагу на те, що у законодавстві України традиційно не використовується такий спосіб викладення статей Особливої частини КК України, відповідно

до якого кожна з них обов'язково має містити вказівку на форму(-ми) або навіть вид(-и) вини, за яких тільки й може вчинюватися конкретне злочинне посягання. Ст. 387 КК України викладена теж без вказівки на форму (вид) вини. Це, у свою чергу, вимагає з'ясування того, за наявності яких форм і видів вини можливо вести мову про злочинність розголошення таємниці слідства. Поняття «розголошення», яке у цьому складі характеризує діяння, не дозволяє однозначно стверджувати, що розголошення вчинити з необережності неможливо. Сама етимологія слова «розголосити» («піддати розголосу») скеровує у бік того, що така дія може бути здійснена лише цілеспрямовано, тобто акцент робиться на цілеспрямований характер передачі інформації. Разом із тим, зробити інформацію гласною особа може й у результаті неналежного ставлення до її збереження, тобто, не спрямовуючи свідомо вольові зусилля на передачу інформації. Так, наприклад, коли суб'єкт зобов'язаний зберігати у таємниці такі дані залишає без нагляду документи, що містять відповідну інформацію, у зв'язку із чим у сторонніх осіб з'являється можливість ознайомитися з ними. У цьому випадку може мати місце як умисел, так і необережність стосовно розголошення.

Взагалі, у чинному КК України містяться чотири складі злочинів, вчинення яких, на думку більшості дослідників, тягне кримінальну відповідальність за необережне розголошення певної інформації. Перш за все, вкажемо на склад злочину, який передбачає наявність виключно необережної форми вини. Це склад розголошення відомостей про заходи безпеки щодо особи, взятої під захист, передбачений у ч. 1 ст. 381 КК України. Ставлення особи до наслідків тут виключно необережне, тобто це склад злочину є матеріальним. Така особливість його конструкції є перепорою до того, щоб повноцінно зіставляти зі складом розголошення даних досудового розслідування, який є формальним. Навпаки, складі злочинів, які містяться у ст. 132, ч. 1 ст. 328, ч. 1 ст. 422 КК України сформульовано також як формальні, а щодо форми вини, яка може мати місце під час їх вчинення, висловлюються думки про можливість як умисного їх вчинення, так і необережного [5, с. 131]. Ця особливість їх конструкції, а, крім того, і фактична схожість механізму вчинення діяння (розголошення) дозволяють ставити питання про доцільність здійснення дослідження щодо форм вини цього посягання. М. Й. Коржанський наводить приклади необережного розголошення (у телефонній розмові, що була відслухана сторонньою особою, або внаслідок втрати листа) [6, с. 403]. Всупереч цій позиції інші науковці вважають, що кримінально караним є лише умисне розголошення таємниці слідства [7, с. 1038]. Відстоюючи саме таку позицію, І. С. Власов та І. М. Тяжкова вказують, що з суб'єктивної сторони даний злочин може вчинюватися тільки умисно. На їх думку, допускаючи можливість розголошення вказаних даних з необережності надмірно розширюється цей склад і тим самим робить можливим притягнення до відповідальності за діяння, що не становлять суспільної небезпечності [8, с. 107]. Погоджуючись із цією думкою, зазначимо, що аргументи на користь того, що розголошення даних досудового провадження тягне за собою кримінальну відповідальність лише за наявності умислу, потрібно шукати у такій якості (ознаці) злочину, як суспільна небезпечність, зокрема, у ступені суспільної небезпечності. Аналіз цієї характеристики злочинного посягання дає відповідь на запитання щодо форми вини розголошення слідчої таємниці. Так, А. Є. Пінаєв зазначав, що ступінь суспільної небезпечності – це кількісна характеристика посягання, на яку впливає форма і вид вини, а також спосіб, мотив, мета, обставини, що характеризують особу винного і багато ін. [9, с. 50]. Таким чином, форма вини в значній мірі може впливати на ступінь суспільної небезпечності, а відтак і на визнання посягання злочином. Що стосується необережного розголошення зазначеної

інформацію, то, по-перше, відмітимо, що вчинення розголошення з необережності суб'єктами, передбаченими ч. 1 ст. 387 КК України, майже виключається, а, по-друге, навіть у випадках необережного розголошення суб'єктами, передбаченими у ч. 2 ст. 387 КК України, спрямування психічної діяльності та її інтенсивність, які в даному випадку полягають у неналежному ставленні до збереження такої інформації, не є достатніми для криміналізації такого діяння. Відтак, ступінь суспільної небезпечності розголошення даних досудового розслідування не досягає рівня, який властивий злочинам.

Вважаємо, що забороні, під загрозою застосування кримінального покарання, підлягає саме усвідомлена та цілеспрямована діяльність із передачі третім особам відомостей, що становлять слідчу таємницю.

Встановивши той факт, що форма вини під час вчинення злочинів, передбачених ч. 1 та ч. 2 ст. 387 КК України, може бути лише умисною, спробуємо дати відповідь на питання щодо виду (видів) умислу, за наявності якого (яких) можливо ставити питання про притягнення особи до кримінальної відповідальності за ст. 387 КК України.

Серед науковців існує точка зору, що цей злочин може бути вчинений як із прямим умислом, так із непрямим [7, с. 1038]. І. С. Власов та І. М. Тяжкова з цього приводу зазначали, що немає необхідності обмежувати склад розголошення слідчої таємниці випадками здійснення діяння лише з прямим умислом [8, с. 107]. Однак переважна ж більшість вчених вважають, що цей злочин може бути вчинений лише з прямим умислом [10, с. 18; 11, с. 99].

Витоки такої розбіжності в поглядах на види вини цього складу злочину лежать у різних підходах до визначення умислу у злочинах із формальним складом. Низка авторів, аналізуючи визначення умислу як форми вини наголошують на тому, що у зв'язку з тим, що у формальних складах злочину суспільно небезпечні наслідки винесені за рамки складу, у них неможливо встановити таку складову інтелектуальної ознаки умислу, як передбачення та його вольову ознаку. Тобто, передбачення суспільно небезпечних наслідків та бажання або свідоме припущення їхнього настання стосується ознаки, яка винесена за рамки складу злочину, а відтак не мають значення для кваліфікації діяння й не можуть бути враховані [12, с. 111].

Інша точка зору на це питання полягає у тому, що під час визначення виду вини у формальних складах злочину необхідно здійснювати перенесення змісту передбачення та спрямування волі із суспільно небезпечних наслідків на саме діяння. Прибічники цієї позиції зазначають, що кримінально-правове значення має тільки свідомо дія чи бездіяльність. Усвідомлюючи і здійснюючи його (чи утримуючись від його здійснення), людина не може не бажати цього. Отже, вольовий момент умислу в злочинах з формальними складами виражається тільки у бажанні вчинити дію або утриматися від неї, тобто такі діяння можуть здійснюватися тільки з прямим умислом [13, с. 89]. Вважаємо, що саме така конструкція умислу у формальних складах злочину здатна в повній мірі відобразити психічну діяльність особи, що супроводжує вчинення злочину, передбаченого ст. 387 КК України.

У загальному вигляді прямий умисел при розголошенні даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування можливо визначити як усвідомлення особою суспільної небезпечності й протиправності розголошення даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування та бажання здійснити їх розголошення.

Таким чином, визначившись із видом вини розголошення даних досудового розслідування, слідства перейдемо до аналізу його складових.

Інтелектуальна ознака прямого умислу полягає у тому, що особа, розголошуючи дані досудового провадження, усвідомлює суспільно небезпечний зміст свого діяння (розголошення). У теорії кримінального права загально-

визнаною є позиція, згідно з якою прийнято вважати, що усвідомлення суспільно небезпечного характеру діяння включає у себе як усвідомлення фактичної сторони вчиненого, так і усвідомлення його соціальної шкідливості [1, с. 85]. Усвідомлення фактичної сторони злочину полягає у відображенні у психіці особи як самого діяння, так й інших об'єктивних ознак. У випадку з усвідомленням розголошення даних досудового розслідування потрібно встановити розуміння особою самого змісту діяння, усвідомлення предмету злочину, способу, місця часу, обстановки вчиненого діяння. Наприклад, суб'єкт, який здійснює розголошення слідчої таємниці в розмові з іншою особою, насамперед має розуміти характер того, що він вчинює, тобто того, що він передає інформацію третій особі; розуміти зміст інформації, яка передається, і її відношення до обставин розслідуваного злочину; розуміти, що така передача відбувається під час здійснення досудового розслідування, тобто в обстановці дії специфічного режиму поводження з інформацією (всупереч забороні). Встановлення ж усвідомлення того, у який спосіб вчинено злочин (в даному випадку – це вербальна передача інформації), де він вчинений та в який час, відіграє допоміжну роль, дозволяючи пересвідчитись у адекватності сприйняття особою певних об'єктивних обставин.

Крім фактичних обставин, усвідомлення суспільно небезпечного характеру діяння передбачає ще й те, що у свідомості особи міститься уявлення про його соціальну значимість, яка знаходить свій прояв у суспільній небезпечності. У рамках цього, необхідно вести мову про усвідомлення особою хоча б у загальних рисах значущості об'єкта посягання, його характеру. Так, при розголошенні таємниці слідства в психіці особи, яка усвідомлює названі об'єктивні обставини, формується певне уявлення про шкідливість вчиненого діяння як такого, що завдає (або потенційно може завдати) шкоду інтересам правосуддя. Крім того, при такому розголошенні обов'язково має місце й усвідомлення факту порушення заборони (індивідуально-визначеної чи нормативно-закріпленої), тобто усвідомлення протиправності свого діяння. Особи, які були письмово попереджені про обов'язок не розголошувати слідчу таємницю під загрозою застосування кримінального покарання, усвідомлюють у повній мірі, що, здійснюючи розголошення подібних відомостей, вони тим самим порушують індивідуально-визначену заборону. Суб'єкти за ч. 2 ст. 387 КК України, а саме: суддя, прокурор, слідчий, працівник оперативно-розшукового органу, збереження в таємниці даних досудового розслідування для яких є службовим обов'язком, порушують нормативну заборону. Отже, обидві категорії осіб повинні усвідомлювати протиправність самого діяння.

Вольова ознака прямого умислу при розголошенні даних досудового розслідування полягає у тому, що особа спрямовує свої розумові зусилля на реалізацію конкретної дії (на вчинення розголошення), тобто бажає його вчинення. В таких випадках слід чітко розмежовувати цілеспрямовану діяльність особи, результатом якої є саме розголошення, від мети, досягнення якої особа може прагнути в результаті вчинення самого діяння. Іншими словами, у складі розголошення слідчої таємниці можливо вести мову про наявність мети як невід'ємної складової вольової ознаки прямого умислу.

Щодо значення мотиву та мети розголошення даних досудового розслідування як ознак суб'єктивної сторони складу злочину, то вони можуть бути різними та на кваліфікацію не впливають. Зокрема, коли слідчий розголошує дані кримінального провадження задля того, щоб помститися, наприклад, обвинуваченому за образливі висловлювання на його адресу, наявність такого мотиву не може вплинути на кваліфікацію. Однак суд може врахувати наявність так званого «низького» мотиву, під час вирішення питання про індивідуалізацію покарання.

Разом із тим у деяких випадках наявність особливої мети або мотиву, якими керується винний при розголошенні, може суттєво вплинути на ступінь суспільної небезпечності посягання, а також може потребувати вирішення питання про кваліфікацію розголошення даних досудового розслідування за сукупністю з іншими злочинами. Так, у випадку, коли слідчий розголошує слідчу інформацію з метою отримання незаконної винагороди за вчинене діяння, потрібно ставити питання про кваліфікацію дій винної особи за ч. 2 ст. 387 КК України та ч. 4 ст. 368 КК України. Однак кваліфікація цих посягань за сукупністю не применшує того факту, що саме таке розголошення має більш високий ступінь суспільної небезпечності у порівнянні з розголошенням таємниці слідства, яке здійснено за відсутності корисливого мотиву. Вважаємо, що з огляду на наявність у суб'єкта прагнення збагатитися за рахунок заподіяння шкоди інтересам держави у сфері здійснення правосуддя, можливо вести мову про певні кількісні перетворення, які, у свою чергу, переходять у площину якісних. Виразником збільшення ступеня суспільної небезпечності цього посягання за наявності корисливого мотиву, на нашу думку, мало б стати збільшення меж відповідальності за вчинене. Слід зазначити, що у КК України наведений мотив досить часто визначається як кваліфікуюча ознака складів злочинів. Корисливий мотив виступає криміналізуючою ознакою приблизно для двох десятків злочинних посягань, відповідальність за вчинення яких передбачається чинним КК України. При цьому майже чверть з них міститься у розділі XVIII КК України «Злочини проти правосуддя» (відповідна кваліфікуюча ознака вказується у ч. 3 ст. 371, ч. 2 ст. 375, ч. 2 ст. 383, ч. 2 ст. 384 КК України). Слід зазначити, що моральний занепад, який спостерігається у нашому суспільстві протягом останніх десятиліть, «меркантилізація» міжособистісних стосунків, дозволяють зробити припущення, що жага збагачення стала якщо не основним, то досить розповсюдженим чинником, який впливає на формування суб'єктивної сторони багатьох злочинів, у т. ч. і досліджуваного.

Слід звернути увагу, що усталене розуміння корисливого мотиву як прагнення отримати вигоду матеріального характеру [1, с. 141] є занадто загальним і таким, що не відображає у повній мірі «низьку» спрямованість спонукань злочинця. Як зазначає А. Ф. Зелінський, особливістю корисливої мотивації є те, що предметом актуальної потреби виступає чужа матеріальна цінність, яка набувається аморальним та (або) протиправним способом [1, с. 147]. Виходячи з цього, останній пропонує

корисливий мотив розуміти як прагнення за рахунок іншої особи задовольнити будь-яку індивідуальну потребу шляхом передбаченого кримінальним законом заволодіння чи створення умов для заволодіння чужим майном чи такими, що не належать винній особі, майновими правами, або шляхом незаконного звільнення від майнових обов'язків, чи скорочення звичайних і необхідних за наявності відповідних обставин особистих витрат [1, с. 154]. Слід відмітити, що для цілей нашого дослідження наведене універсальне визначення корисливого мотиву можливо уточнити як прагнення особи у результаті розголошення даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування задовольнити індивідуальну потребу у набутті майна, права на майно або звільненні від майнових зобов'язань чи скороченні звичайних і необхідних за наявності відповідних обставин особистих витрат за рахунок іншої особи.

Впровадження як кваліфікуючої ознаки розголошення даних оперативно-розшукової діяльності, досудового розслідування корисливого мотиву дозволило б більш повно врахувати ступінь суспільної небезпечності як посягання, так і самої особи, що його вчинює. При цьому вважаємо, доречно вести мову про істотне збільшення ступеня суспільної небезпечності посягання як у випадку вчинення розголошення особою, що має доступ до даних досудового розслідування по службі, так званий «продаж слідчими інформації», так і у випадках вчинення розголошення учасником процесу, якого слідчий зобов'язав зберігати у таємниці дані досудового розслідування. Наприклад, у випадках, коли свідок за винагороду повідомляє зацікавленій особі засекречену інформацію у справі.

Подібна акцентуація з боку законодавця на прагненні збагачення винної особи за рахунок розголошення відповідних даних, яка могла б бути здійснена шляхом впровадження кваліфікуючої ознаки у ст. 387 КК України, дала б змогу більш диференційовано підходити до кваліфікації відповідних посягань і в повній мірі дозволила б врахувати ступінь їх суспільної небезпечності.

У нашому дослідженні ми спробували здійснити аналіз найбільш актуальних проблем, які стосуються інтерпретації суб'єктивних ознак розголошення даних оперативно-розшукової діяльності або досудового розслідування. Разом із тим, з урахуванням вимог наукового плюралізму, висвітлені думки не претендують на визнання їх «істинною в останній інстанції», а висловлюються задля продовження наукового дискурсу і дослідницьких пошуків в межах висвітленої теми.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дагель П. С. Субъективная сторона преступления и ее установление / П. С. Дагель, Д. П. Котов. – Воронеж : Изд-во Воронеж. гос. ун-та, 1974. – 242 с.
2. Рарог А. И. Субъективная сторона и квалификация преступлений / А. И. Рарог. – М. : Профобразование, 2001. – 133 с.
3. Якушин В. А. Вина как основа субъективного вменения / В. А. Якушин, К. Ф. Каштанов. – Ульяновск : Средневожжск. науч. центр, 1997. – 65 с.
4. Уголовный закон : Опыт теоретического моделирования / отв. ред. Кудрявцев В. Н., Келина С. Г. – М. : Наука, 1987. – 278 с.
5. Панов М. І. Злочини проти встановленого порядку несення військової служби (Військові злочини) / М. І. Панов, В. І. Касинюк. С. О. Харитонов. – Х. : Харків юрид., 2006. – 172 с.
6. Коржанський М. І. Кримінальне право України : Особлива частина : підручник / М. І. Коржанський. – К. : Генеза, 1998. – 588 с.
7. Научно-практический комментарий Уголовного кодекса Украины от 05 апреля 2001 года / под ред. Н. И. Мельника, Н. И. Хавро-нюка. – К. : Канон ; А. С. К., 2002. – 1216 с.
8. Власов И. С. Ответственность за преступления против правосудия / И. С. Власов, И. М. Тяжкова. – М. : Юрид. лит., 1968. – 136 с.
9. Пинаев А. А. Курс лекций по Общей части уголовного права. Кн. 1. О преступлениях / А. А. Пинаев. – Х. : Харьков юрид., 2001. – 289 с.
10. Бажанов М. И. Уголовно-правовая охрана советского правосудия / М. И. Бажанов. – Х. : Юрид. ин-т, 1986. – 43 с.
11. Злочини проти правосуддя : навч. посіб. / за заг. ред. В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – Х. : Нац. ун-т «Юрид. акад. України імені Ярослава Мудрого», 2011. – 160 с.
12. Злобин Г. А. Умысел и его формы / Г. А. Злобин, Б. С. Никифоров. – М. : Юрид. лит., 1972. – 264 с.
13. Уголовное право. Часть Общая. Часть Особенная : учебник / под общ. ред. Л. Д. Гаухмана, Л. К. Колодкина, С. В. Максимова. – М. : Юриспруденция, 1999. – 784 с.
14. Зелинский А. Ф. Криминальная психология / А. Ф. Зелинский. – К. : Юринком Интер, 1999 – 240 с.